

Jak rozwija się mowa u dzieci w wieku przedszkolnym ?

Porozumiewanie się językowe, słowne, możliwe jest za sprawą mowy, która odgrywa istotną rolę w społecznych kontaktach człowieka z innymi ludźmi. Poprzez umiejętność mówienia oraz rozumienia tekstów słownych dokonują się główne interakcje międzyludzkie. Prawidłowe kształtowanie się i rozwój mowy dziecka stanowią podstawę formowania się jego osobowości. Rozumienie mowy pozwala dziecku poznać otaczający je świat, zaś mówienie umożliwia mu wyrażanie swoich życzeń, pragnień, uczuć, doświadczeń, przeżyć, spostrzeżeń. Jeśli proces rozwoju mowy dziecka przebiega prawidłowo, to proces myślenia dziecka nie jest zakłócony, z uwagi na to, że zjawiska te są ze sobą ściśle powiązane. Zarówno mowa, jak i myślenie dziecka w wieku przedszkolnym mają charakter sytuacyjny i synpraktyczny. Oznacza to, że dziecko nie przekracza w swych wypowiedziach kręgu bezpośrednio wykonywanych czynności, przedmiotów oraz osób, z którymi pozostaje w danej chwili w najbliższym kontakcie. Myślenie zaś związane jest z osiągnięciem konkretnego celu, widocznego w działaniu praktycznym podczas rozwiązywania problemów w trakcie zabaw i codziennych zajęć. Dziecko wzbogacając swoje słownictwo rozwija myślenie, czyniąc je coraz bardziej abstrakcyjnym.

Dziecko przekraczając próg przedszkola zwykle ma opanowane podstawy systemu swojego języka. Rozumie wypowiedzi, które są do niego kierowane, używa w mowie czynnej określonego zasobu słów. W ciągu okresu przedszkolnego poszerza swój słownik i tak: dwulatek używa w celu komunikowania się ok. 300 - 400 słów, trzylatek ok. 1 tys., słów, czterolatek ok. 1,5 tys., słów, pięcioletek ponad 2 tys., słów, sześciolatek ok. 3 tys., słów. W okresie przedszkolnym dziecko coraz sprawniej operuje regułami fonetycznymi, potrafi wypowiadać się coraz dłuższymi zdaniami, bardziej poprawnymi pod względem struktury gramatycznej. Mając siedem lat dziecko swobodnie posługuje się mową, używając jej do komunikowania swoich pragnień,

dążeń, emocji, uczuć, zasobu wiedzy do inicjowania oraz podtrzymywania kontaktów z rówieśnikami i z dorosłymi.

Jak powinien przebiegać prawidłowy rozwój mowy u dzieci od trzeciego do szóstego roku życia?

Stan rozwoju mowy dzieci 3 - letnich

Dziecko trzyletnie rozumie, co do niego mówimy pod warunkiem, że treści do niego kierowane nie wybiegają poza jego wcześniejsze doświadczenia. Trzylatek używa już zdań kilkuwyrazowych, w których wciąż występują błędy gramatyczne np. „nie mam zabawków, spodniów” zamiast „nie mam zabawek, spodni” Mówi chętnie i dużo. Opowiada o tym co widzi, „myśli głośno”, mówiąc także do siebie. Zaczyna zadawać wiele pytań, gdyż ciekawi go otaczający świat oraz bawi je formułowanie samych pytań. Dziecko spełnia polecenia, zawierające znane mu wyrazy, np. potrafi wskazywać części ciała, elementy zabawek, nazywa i wykonuje codzienne czynności, umie podać swoje imię.

Trzyletnie dziecko powinno wymawiać prawidłowo następujące dźwięki: a, o, e, y, i, a, ę, p, m, pi, mi, f, w, fi, wi, t, d, n, ń, l, li, ś, ź, ć, dź, k, g, ki, gi, ch, j, ł. U niektórych dzieci trzyletnich zdarza się wymawianie konsekwentne głosek (t, d) zamiast (k, g) oraz mylenie głoski (ch) i (f) co nie stanowi jeszcze problemu. Jeżeli w mowie dziecka czteroletniego pojawia się brak tych dźwięków, to wówczas taki stan wymaga interwencji logopedycznej.

Dla mowy dziecka trzyletniego charakterystyczne jest też opuszczanie, zastępowanie lub przestawianie dźwięków. Wiąże się to zwłaszcza w trudnych wyrazach z występowaniem obok siebie grup spółgłoskowych oraz z samą długością wyrazów.

Głoski (s, z, c, dz) zaczynają być wymawiane prawidłowo, chociaż bywają jeszcze (do 4 roku życia) artykułowane jako (ś, ź, ć, dź).

Sz, ż, cz, dż może jeszcze zastępować ś, ź, ć, dź ale również może być zastępowane przez s, z, c, dz.

W miejscu (r) coraz częściej pojawia się (l) a nie jak dotychczas (j).

Wypowiedzi osób dorosłych są wzorem, według którego dziecko uczy się mówić i powinny być zawsze pełne i poprawne a wszystkie głoski wymawiane prawidłowo. Rodzice, dziadkowie i inni dorośli z najbliższego otoczenia dziecka są źródłem prawidłowych wzorów językowych. Nie dopuszcza się naśladowania przez dorosłych „pieszczotliwej” wymowy dziecka, która może nasilać w wymowie wykorzystywanie zamienne głosek ś, ź, ć, dź.

Stan rozwoju mowy dzieci 4- letnich

Czterolatek rozumie i wykonuje polecenia nauczyciela. Rozumie dłuższe wypowiedzi, w których występują przyimki: pod, na, do, w, przed, obok, za. Potrafi mówić o przeszłości, przyszłości a nie tylko teraźniejszości. Rozpoznaje kolory. Wypowiedzi dziecka mogą być nadal agramatyczne, chociaż dziecko przejawia zaciekawienie poprawnością językową. Dziecko zadaje dużo pytań o znacznym stopniu trudności. Pyta nie tylko „co to jest?”, ale „dlaczego tak się dzieje?”, „po co to?”, „jakie jest?”. Dla stymulacji rozwoju mowy i intelektu ważne są odpowiedzi osób dorosłych udzielane w sposób cierpliwy i wyczerpujący. W wypowiedziach dziecka czteroletniego dostrzec można neologizmy językowe, formy nie używane przez dorosłych np. „Tata to duży czytacz”, bo często czyta gazetę.

Wymowa czterolatka staje się bardziej precyzyjna dzięki dalszemu usprawnianiu się narządów artykulacyjnych i pionizacji przedniej części języka. Głoski s, z, c, dz, powinny już brzmieć twardo i podobnie jak ś, ź, ć, dź powinny być wymówione z „zamkniętymi” zębami. Język nie może wsuwać się między zęby. Wymowa międzyzębowa musi zostać skorygowana przez logopedę, nie ustąpi samoistnie, bo nie jest cechą wymowy dziecięcej. U niektórych dzieci obserwujemy artykulację głoski (l), przechodzącą w dźwięk drżący (r) lub nawet pełne wymówienie głoski (r). Niekiedy pojawiają się też głoski (sz, ż, cz, dż), ale ich wymawianie jako s, z, c, dz a także (r) jako (l) jeszcze w tym okresie jest prawidłowością rozwojową. Nieprawidłowe będzie natomiast zastępowanie głoski (r) przez (ł). W momencie gdy dziecko zamiast „ rakieta” powie „łakieta” to taka wymowa już nie mieści się w normach dla wieku. Grozi to

przekształceniem (t) w zdeformowane(r) wymawiane w tylnej części jamy ustnej, co będzie wymagało oddziaływania logopedycznego.

Stan rozwoju mowy dzieci 5 - letnich

Wypowiedzi dziecka są już wielozdaniowe. Jest już kolejność zdarzeń i zależności przyczynowo - skutkowe. Pięciolatek chętnie opowiada o tym, co się działo w przedszkolu, o filmie, który oglądał, lub o bajce, którą przeczytała mama. Potrafi wyjaśnić znaczenie wielu słów, Wypowiedzi dziecka są już prawidłowe pod względem gramatycznym. Dziecko chętnie poprawia siebie i innych, np. młodsze rodzeństwo. Wymowa doskonalą się. Głoska (r) często jest już wymawiana prawidłowo, co można obserwować jako zjawisko hiperpoprawności. np. „rarka” zamiast „lalka”, która to samoistnie zaniknie po kilku tygodniach lub miesiącach. Dziecko wymawia też sz, ż, cz, dż. Wszystkie głoski dźwięczne brzmią dźwięcznie.

- Dziecko nie mówi, porozumiewa się gestami
- Nie reaguje na polecenia.
- Nie przybywa nowych słów - rozwój zatrzymał się
- Brak reakcji na głos, brak reakcji na zróżnicowane pod względem głośności dźwięków, głośne mówienie, czy odpowiadanie na pytania - wskazujące na problemy ze słuchem.
- Brak różnicowania słuchowego niektórych głosek: b - p, d - t, c - cz, dż- ć i innych - podejrzenie zaburzenia słuchu fonematycznego.
- Ślinienie się podczas mówienia - połykanie niemowlęce, w którym język podczas połykania śliny jest na dole jamy ustnej, a nie wklejony w podniebienie.
- Mówienie przez nos, wrażenie zatkanego nosa i stłumionego głosu.
- Wsuwanie języka między zęby podczas wymawiania niektórych głosek: ś, ź, ć, dź, s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż, t, d, n, l;
- Zastępowanie trudniejszych głosek łatwiejszymi.
- Ma kłopoty z płynną mową - nie może rozpocząć mówienia, powtarza pierwszą bądź kolejną głoskę, sylabę w wyrazie, czasem cały wyraz, czy frazę, u dziecka 2-3 letniego może to

być przejaw rozwojowej niepełności mowy, która ustąpi gdy nie będzie się zwracać dziecku uwagi na niepełną mowę dziecka.

- Kłopoty z oddychaniem w trakcie mówienia u małych dzieci gdy faza wdechu i wydechu jest zbyt krótka, gdy dziecko mówi na wdechu a nie na wydechu

Stan rozwoju mowy dzieci 6 - letnich

U dziecka sześciolatniego proces rozwoju wymowy jest ukończony, ale proces rozwoju języka nadal trwa, bo dziecko przez cały czas uczy się nowych wyrazów. Brzmienie wszystkich głosek powinno być prawidłowe. Błędy gramatyczne całkowicie zanikają, zaś wypowiedzi powinny być wielozdaniowe, sensowne i poprawne pod każdym względem.

